

G E S C H I L

Of het Hayr gezielt is, en waerachtelijk gevoedt wordt.

Door D^r. V. F. PLEMPIUS.

Daer uyt besloten wordt dat het hayr geen uyt-worp, maer eygentlijk een gedeelte aen des lichaems zy, even als de handen en voeten.

VOor een grondt-veft is hier te weten, dat de oude en wijse *Aristelen* tweevoudige voeding ons voorgedragen hebben: een echte en waerachtige, in de welke het inghenomen voedsel door voorbereydingh verwisselt word, en eyndelijk den ziel van 't gevoede aentreckt. Soodanige voedingh is in de Boomen, Beesten, en Menschen. d'Andere is een baltaert-voeding, in de welke het geene gevoedt word, maer door uytterlijke aenklevingh en begroeyingh van stof wass. Sulcke voedingh men verneemt in de Steenen en Bergh-wercken, die ongezielt zijn. Hier by noch voor te weten staet, dat de Wijfgeren drierley gedaente der zielen stellen. Een voedende, den Boomen eygen: De tweede gevoelende, den Beesten verleent: De derde redelijke, den Menschen geschoncken. Nu is dan de vrach, of het Hayr door aenstellingh des stofs gevoet word, en ongezielt is gelijck de steenen, of gelijck de boomen en bladeren der selde door ingetrocken en verandert voedsel onderhouden word, en naevolgens oock ghezielt is. De Vorst der Wijfgeeren *Aristoteles*, en *Galenus*, de Prins der Artzen, toefemmen en leeren volstrecktelijck, dat het Hayr natuers uytfocht is: Des ongezielt, en door aen-baggeringh van stof gevoet wort. Dese groote Konst-overlifen volgt sonder omsicht 't heele leger der Nakomelingen, bescheydende, dat het selve van 't overschot des darden kookinghs voort-geteelt wort, 't welck geduerighlijck met de wortelen van 't Hayr sich vervoegende, dringht en parst het uytwaerts. My dwinght de gewisse tot overloopingh: Want ick in hun bewijs-spreucken geensins vernoecht ben. Dies sal de mijne voor-dragen, na mijn achttingh, onwederlegijcke, die ghy overwegen meught: doch niet voor-oordeelende wie welcken tegen-spreect, maer wat van den tegen-sprecker ingebracht word. En voor-eerst dood' ick die groote Leermeesters met hun eygen geweer: *Aristoteles* in de thiende snē van sijn donckere Vragen, schrijft dat de Wol door het eygen voedsel des vleysch onderhouden word. Maer de Wol, gelijck hy selfs aenteykent, is niet dan vlechtingh en t'samen-loop van Hayr; Des gewordt het Hayr oock niet van 't uytwalmende licht overschot des natuers. Noch seyt de selve Schrijver, dat, soo men het Hayr grondelijck uyt-wortelt, men verneemt bloedt nae te volgen. Dies aen de wortel van 't Hayr bloedt gevonden wort: Tot wat eynde als tot des selfs voedingh? *Galenus* genesende Hoofts-kaelheyt nae een algemeene lichaems ontlofingh, gebiedt dat men door uyttreckende plaetselijcke Genees-middelen 't bloedt nae 't hoofd toehale. Waerom doch? dan om dat

dit het voedsel sal wesen van 't Hayr? Daerom oock wiens huyl door harde wrijvingh niet en root, diens kaelheyt ongeneelijck geoordeelt wort, overmidts het goet-sockigh bloedt tot de uytterlijke omloop des huyls niet door-dringen kan. Daer-en-boven is 't dat het Hayr door eenighe siekten wit en vlassigh wordende, wederom daer nae sijn oude verw aentrecken kan, ghelijck ons *Aristoteles* vroet maect, volght nootfakelijck, dat het Hayr waerachtelijck door sijn gantsche lijf gevoet wort. Hier by soo in de rechte grijfheyt des ouderdoms 't Hayr in 't sop begint te graeuwen, niet in de wortel; Seker is 't, dat het voedsel tot het sop sich verspreyden moet. Ten uyt-eynde, is 't dat op een nacht het Hayr haestelijck graeuwen kan, gelijck in sommige waergenomen is: dese haestighe en onverfienlijke verws-verwisselingh kan niet bestaen, noch oock verstaen worden sonder uytdeylichingh en doordringingh des voedsels tot het opperste spitse des Hayrs. Derhalven moet het selve door waerachtige en eygentlijke voeding te wassen geseyt worden. Dit wort noch meer versterckt met 't voorwerp des Poolischen siekte, de verwerringh of vlechtingh des Hayrs ghenoomt: In de welke uyt het afgesneden Hayr men bloedt fiet loopen, tot versekeringh dat 't selve hol zy. De Hoogh-geleerde *Gesnerus* getuyghet desgelijcks, dat het Hayr des Eelants met innerlijcke holligheyt door-boort is: ontwijffelijck om door-tocht te geven aen 't voedsel. De schachten of veeren der Vogelen, die met merckelijke holligheyt begaefte zijn, neemt men waer een Adertjen in sich ge-ent te hebben. Waerom worden doch de Hayren in dier voegen oock niet gevoet, gemerckt sy een-aerdigh zijn? Voorwaer in gelijck-formige of een-aerdige dingen wort altijd een en de selde wijse van den Wijfen Schepper onderhouden. De scherpsinnige *Scaliger* alle dinghen ten diepsten door-grondende, heeft dit achtelooselijck overgeloopen. Het Hayr, seydt hy, wort niet van binnen gevoet, noch afgesneden zijnde, wass waerachtelijck, maer van onder neemt het sijn voedsel, gelijck de Steenen groeyen door verhardingh van d'aenklevende aert, soo groeyen en wassen de Hayren door aenstellingh des stofs, die den voorgaenden uyt stoot: niet door waerachtige groeyingh, de welke na alle metinge geschieden moet. Behalven dat dit gevoelen genoeghsaem door de voor-gefonden Bewijsredenen verlagen is, soo gelieft my nochtans 't selve wederom te verpletten, dat het niet her-recht kan worden. Ick segh dan, dat het Hayr van binnen en waerachtelijck gevoet wort: want het selve afgesneden zijnde, is boven stomp en plomp; 't Welck nochtans daer na in 't wassen

scherpt. Dit is in waerheyt een onontfuytelijck besluyt, dat het door ingenomen voedsel onderhouden wort; want soo 't van onder maer opgedrongen wiert, soude altijd boven stomp blijven. Het waft dan waerachtelijck even als de kruydenen des Aertrijcks, die men oock, afgesnoeyt wessende, sier verspitfen. Met de welke 't Hayr oock dit gemeen heeft, dat het sich in 't wassen in twee of drie somtijds spouwt. Daer-en-boven hoe het meer afghemaeyt wort, hoe 't gewilliger opschiet: Van wiens reden den Hoveniers niet onbewust is. Hoort noch yet vreemts, 't gene tot noch toe ongeweten is geweest: Ghy meent dat elck Hayrtje ront is, maer beschouwt het door de nieuw-gevonden vergrootende kijck-glasen, en sult ondervinden, dat het vierkant is, gelijk de stelen van eenige kruydenen. Het welck dat wy nu soo niet waernemen, is den swackheyt onses gesichts toe te eygenen. Nu dat 't hayr na alle metinge mede groeyt, blijktt in de kinderen, in de welke op de wijze van alle andere gedeelten 't selve vergroot in langhte, breete, en dicke; jae oock in stijghen of hardigheyt als een naerfligh waernemer ondervinden kan. Voeght hier by: wanneer het Hayr tot de grootheyt, hem van de natuer bepaelt, gekomen is, dat het niet kan verlanght worden, gelijk in al onsen gedeelten gebeurt: Hier over schiet op 't lest een opwerp te ontbinden, 't welck van d'andere zijde als 't voornaemste voorgelagen wort: Te weten, dat het Hayr in de dooden en op-gehangenen waft: dies kan aen 't selve geen Ziel toegeschreven worden. Ick antwoorde: Dit geen waerachtigh, maer alleen een schijn-wasdom te wesen: Overmits dese lichamen verdorren, en de huylt opdroogende neerdruckt of ingetrocken wort: dies volgens streckt sich 't Hayr meer uytwaerts, niet dat het meer gewassen zy. Maer (roepen sy wederom) het waft in foodanige lichamen tot sulcke merkelycke langhte, dat d'inkrimpingh des huyls die geenfins verleenen kan; te weten, een half voet, een voet, ja een elle: Gelijk sy verklaren sich berecht te zijn van de Graf-makers, dien dese voorvalen wel ontmoeten. Dese tegen-roep stel ick aldus: aennemende hun op-werp als een ware voorstellingh, houde niet te min dat in dit geval oock het Hayr door waerachtige zielijcke voedingh en groeyingh waft: want alhoewel het lichaam van de redelijcke Ziel, en werkinge des selfs door de doodr ontfet wort, 't Hayr nochtans behoudt sich de wassende Ziel, die wy voor geseydt hebben den kruydenen eygen te zijn: Nu gelijk dese door een zielijcke en echte voedingh te wassen van yeder bekent wort, soo moet oock aen dat, de selfde wijze van groeyingh niet geweygert wor-

den. Voorts dat de wassende Ziel in het lichaam blijven kan, de redelijcke verhuysende: of dat dese twee onderling gescheiden kunnen worden, blijkt uyt onses selfs scheidung. Want volgens 't meeste gevoelen der Geleerden, na de veertigh dagen wort eerst de redelijcke Ziel in den ontfangen vrucht van Godt ingestort. Voorwaer desen tijdt wiert hy gevoedt: En door welcks kracht doch, dan des wassenden Ziels? Weshalven *Aristoteles* yewers seydt, dat de vrucht in de Lijf-moeder eerstelijck leeft het leven van een gewas. Al dese opgehoopte besluyt-redenen overwegende, word' ick vervoert om te beweerden, dat het Hayr geen uytfschot en is, maer een gezielt deel van ons lichaam, 't welck van binnen door in-getrocken en verandert voedsel waerachtighlijck toeneemt. Welck gevoelen niemandt verwerpe, 't en zy hy de voorgebrochte wijs betooginge door bondiger en wichtiger bewijs-redenen verswakke.

Hier mede verselg ick dese mijn verhandelingh: In de welke soo ick u luyder verwachtingh bedrogen heb, of niet ten vollen vernoeght; wilt nochtans daerom mijn dienst-vaerdigheyt, u luy op-geoffert, niet smadelijck verwerpen. Voorwaer soo ick niet onwaerdigh gekent werde, om van u luy somwijl geselen te worden: acht ick my een groote vrucht, niet alleen van dit werck, maer van mijn heele voor-geleefde tijdt door u luyder bysondere weldaet verkregen te hebben: geen ander lof, noch prijs, noch loon ick jaegh. Maer wensch oock niet aen elck een te behagen, want dit evenwel berispelijck is, als gerigh te zijn om alle mans goet te besitten. Boerdig seyde de argh-lustige Wijs-geer *Bion*, en waer: Die aen yeder smaken wil, het was van noode, dat hy in foete *Bastaert-wijn*, of in *Pastey* veranderde; jae noch was hy daer dan niet van verskert. Voorts den nijdigheyt nedrigh in het gemoedt te komen, begeer ick niet: Doch tracht mede niet haer hooghmoedelijck te overwinnen, maer te versmaden veel liever, en achten niet meer als een Schiltpadt de Vliengen.

MICHIEL H^r. van MONTAGNE,

In sijn 3. Boeck van sijn *Essais* aen
het 1x Hoofstuck.

H^r Et eynde van de Heel-meester is geenfins het quade vlees te doen steruen, zijnde dit alleen sijn wegh tot de geneesingh; maer hy siet verder, namentlijck om de natuer te doen herboren wessen, en het deel tot sijn behoortijcke gestalten te brengen.

E Y N D E.

R E.